

Observatorul

REVISTĂ DOCUMENTARĂ
CULTURALĂ-SOCIALĂ-RELIGIOASĂ.

CUPRINSUL:

SOCIALISM MODERN.		Dr. N. Flueraș
	I. Marxismul	
	II. Cele trei Internaționale.	
	III. Principiile economice ale Socialismului	
FILOZOFIE	V. Conta. — Adevăr și certitudine.	De Rocchiș
CRONICA	BCU Cluj / Central University Library Cluj	Spectator
	Internă. — O freză sfăditoare. — Dezarmarea.	
	Pe Nistru! — Ieftinirea zahărului.	
	Externă. — Spania. — Concursuri de frumusețe.	
	Gospoderia banitor publici.	
FEMINISM	Mama lui Samuil	C-nal Faulhaber
ISTORIE ȘI ARTĂ	Sacramentele în catacombele romane.	Dr. Zadori-Rusu
LITERATURĂ	Finușul morții (nuvelă)	Moș Georgescu
	Prière (poezie: O. Goga)	L. Codreanu
VARIETĂȚI	Cântecul Ciresului	Hebel
	El și Ea (dialog)	M.
OMAGIU EROILOR NAȚIONALI	Jertfele întregirii naționale	I. Teiușan

Redacția și Administrația: Beiuș. Jud. Bihor.

Abonamentul: 200 Lei pe an. Un exemplar 25 Lei.

OBSERVATORUL

REVISTĂ DOCUMENTARĂ CULTURALĂ-SOCIALĂ-RELIGIOASĂ.

Abonamentul : <hr/> Anual 200 Lei.	Redactor responsabil: IOAN TEIUȘAN profesor.	Redacția și Administrația : BEIUȘ jud. Bihor. Fiața Dr. Ciordaș No. 7.
--	---	---

Socialismul modern.

I.

Marxismul. -- Cele trei internaționale.

Marxismul.

Istoria vieții omenești este o înlănțuire de frământări pentru realizarea visului de fericire pentru care a luptat omul veacuri de-a rândul. Multe sisteme s'au înfiripat în cursul vremii, toate având de scop realizarea acestui vis de fericire. Unii mai idealişti căutau fericirea dorită în religie, într'o împărăție suprafirească : alții se întorceau la realitatea vieții pământești, la lumea materială și aici căutau fericirea.

Pe concepția de viață a acestora din urmă se razimă socialismul modern, socialismul marxist sau marxismul a cărui bază este materialismul ¹⁾. Sunt în el elemente filosofice împrumutate dela Spinoza, Hegel, Feuerbach, Comte, Darwin și H. Spencer ; elemente din știința economiei sociale, împrumutate dela economişti Turgot și Ricardo. Din aluatul acestora și-a al-

¹⁾ De câte ori se vorbește azi despre socialism, sau socialdemocrație, se înțelege socialismul marxist.

cătit *Marx* și prietenul său *Fr. Engels* sistemul său social materialist. *Marx* este întemeietorul socialismului modern, părintele socialdemocrației ¹⁾. În anul 1848 a lansat, împreună cu prietenul său *Fr. Engels*, un manifest comunist („Manifest der kommunistischen Partei“) către proletarii tuturor națiunilor, ca să se organizeze. S’au și adunat în Londra o mare mulțime de muncitori din toate țările și au ales un directoriu cu un președinte și membri corespondenți din toate popoarele. Din Germania fu ales *Marx* al cărui manifest fu primit de către directoriu, asemenea și proiectul de statute lucrat de el pentru înființarea unei asociațiuni internaționale a muncitorilor („*Internaționale Arbeiter Association*“.)

Prima Internațională.

Aceasta se înființă la 28 Sept. 1864, la Londra cu titlul „Asociația internațională a muncitorilor“ cunoscută sub denumirea de *Internaționala întâi (I)* și a ținut apoi aproape în fiecare an câte un congres. Așa în 1868 la Bruxelles contra religiei și contra autorității Bibliei, care trebuie înlocuită cu cinstitirea acelor bărbați, cari lucră pentru ridicarea și îmbunătățirea sorții muncitorilor; la 1869 în Bruxelles unde își arogă dreptul de a transforma toate averile individuale în avere comună. La început, principiile directive ale Internaționalei I. erau principiile lui Proudhon, care susținea că proprietatea este o hoție. Influența socialiştilor francezi, cari conduceau la început în această Internațională, fu în scurt timp înfrântă de partida colectiviştilor, cari în congresul din Bruxelles toată mișcarea o așează pe noi baze, pe marxism.

La mare rezultat însă n’au putut ajunge, deoarece s’au

---

¹⁾ Carol *Marx* s’a născut la 5 Mai 1818 în Trier. Tatăl său *Heinrich M.* avocat evreu în stare bună, la 1824 când Carol a fost de 6 ani, a trecut la protestantism. La 1850 *C. Marx* a fost expulzat din Germania și s’a refugiat la Londra unde a rămas până la sfârșitul vieții în 14 Martie 1883. — Operele lui sunt: „*Das Kapital*“; „*Zur Kritik der politisakem O konomie*“; „*Das Elend der Philosophie.*“

iscat neînțelegeri între ei. Așa anarhiștii, denumiți și federaliști, antiautoritari, în frunte cu Bakunin, nu voiau să mai recunoască autoritatea consiliului directoriu; apoi se temeau și de autoritatea ce începuse a-și câștiga C. Marx, care împreună cu aderenții săi centraliștii, autoritarii, era de părerea că numai cu mâna de fier a autorității poți conduce masele muncitorești. La propunerea lui Marx, Internaționala își mută sediul la New-York și prin aceasta îi fură numărâte zilele desfiindu-se sau cum se spunea, „suspendându-și fără dată” lucrările. Dar pentru aceea idea internaționaliei proletarilor încă și azi vibrează în mintea socialiștilor.

Internaționala a 2-a.

Inițiativa unei a doua Internaționalie a eșit dela socialiștii germani, cari la 14 Iulie 1889 la congresul din Paris fondară Internaționala a 2-a a muncitorilor cu un program de congrese anuale. Cu această ocaziune ziua de 1 Mai fu decretată *sărbătoarea muncii*, pentru a arăta dorința lor cea mai vie: *8 ore de lucru la zi*. Deși temelia acestei de a II internațională se puse în 1889, totuși de fapt își începu activitatea în congresul din Paris dela 1900, când toate partidele socialiste regionale se declarară supuse congreselor internaționale, cari singure sunt în drept a da ordine și îndrumări obligatorii pentru toate organizațiunile socialiste naționale din lume. Astfel diferitele partide muncitorești, sau socialdemocrate cum se mai numeau, fură despoiate de autonomie. Aceasta Internațională a fost cu totul sub influența politicei naționale germane. Supremația militară de care se bucurau germanii în urma războiului din 1870, făcea ca să triumfe ideile lor pretutindenea, deoparte obținând introducerea principiului fundamental al socialdemocrației: lupta de clase, ca și un postulat al doctrinei marxiste; iară de altă parte, atacurilor îndreptate contra militarismului german în special, fură domolite și încurajate tentativele de sufocare a ideei de revanșă franceză. Dovadă e congresul din Stuttgart 1907, când delegaților germani le succede deoparte să zădărnicească încercările delegaților francezi de a stabili un program de luptă contra militarismului, de altă

parte să orbească lumea cu lozinca vagă că „în contra războiului se pot întrebuișa ori ce mijloace, cari se vor crede ducătoare la scop”. Francezii și englezii voiau să precizeze aceste mijloace. Așa la 1910 delegatul francez Vaillant și cel englez Keir Hardie propuseră greva generală ca mijloc pentru a împedea războiul. Germanilor nu le fu pe plac și ne vrând să decidă, înaintară chestia biroului socialist internațional s'o studieze și s'o prezinte în cel mai apropiat congres care era să fie în August 1914 la Viena, dar se transpuse pe 21-25 Noiembrie la Basel. Acest congres se sfârși fără nici o hotărâre mai importantă, decât amenințare la adresa clasei capitaliste.

Pentru aceasta francezii, cari dela 1907 se constituiră în secția franceză a Internaționalei muncitorești, la 14-16 Iulie 1914, la propunerea lui Jaures, adoptară greva generală ca mijloc de împedecare a războiului, cu toate că Gustave Hervé nu era de aceea părere, cunoscând prea bine sentimentele naționale ale germanilor, ceea ce se și dovedi la 29 Iulie, când biroul Internațional dela Bruxelles ordonă greva generală. Germanii nu se supuseră, ci votară toate creditele pentru apărarea națională. Jaures trebui să plătească cu viața încăpățănarea sa. Așa se zădărnici și activitatea Internaționalei a II-a. Francezii în 1919 au hotărât să se despartă definitiv de această Internațională.

Internaționala a 3-a

Partidul socialist democrat din Rusia în anul 1903 s'a divizat formând două partide a.) partidul majoritar (bolșevici) sub conducerea lui Lenin și Trotsky (alias Bernștein) și b.) partidul minorității (menșevic) sub conducerea lui Plechanov. Șefii acestor partide trăiau în străinătate dar pentru aceea aveau legături strânse cu partizanii din țară.

La declararea războiului mondial partidul menșevic s'a declarat pentru război iar cel bolșevic contra războiului. Folosindu-se de situația disperată din Rusia în urma revoluției din 1917, prin violență puseră mâna pe stăpânire decretând ca formă de guvernământ *dictatura proletariatului*.

În timpul acesta, în urma revoluției și sub scutul guvernului Sovietic, se formă la Moscova, a treia Internațională la 1919 alcătuită din socialiștii ruși și unele fracțiuni extremiste din alte țări. Și Socialiștii români și-au făcut vizitele la Moscova pentru a se informa asupra acestei noi internaționale, dar n'au aderat. Asemenea și majoritatea socialiștilor din celelalte țări ale Europei au rămas credincioși Internaționalei a doua.

II

Principiile economice ale socialismului.

Producția capitalistă.

În cele ce urmează vom schița în liniamente generale principiile economice ale socialismului așa cum se desprind acele din concepția lui Marx. University Library Cluj

Marx este de părerea că izvorul nefericirii și al mizeriei proletarilor este producția capitalistă, capitalismul, desființarea căruia este o necesitate socială. Condiția esențială a producției capitaliste este cooperarea.

Numai unde sunt aplicați atâția muncitori de odată încât capitalistul să poată trăi din plusul ce-l produce capitalul său, numai acolo există adevărat capitalism. O parte a plusului ce-l produce capitalul se capitalizează iarăși și așa se naște procesul de acumulare a capitalului prin ce munca lucrătorului devine neplătită. Acumularea capitalului crescând într'una dă naștere la mulțimea muncitorilor fără lucru, gata ori când să-și jertfească energia de muncă pentru îmbogățirea capitalistului; iar o cooperare a capitaliștilor produce exproprierea muncitorilor proprietari ¹⁾. Înainte de sistemul de producție capitalistă, capitalul opera ca și capital numerar, cămătărie și capital comercial. În formă de cămătărie s'a folosit de marii proprietari, când apoi i-a nimicit pe aceștia, i-a despoiat de

1) Das Kapital I. p. 576 urm.

mijloacele de producție și a început el producția. Așa se începu perioada producției capitaliste.

Că producția capitalistă este cauza mizeriei proletarilor și a îmbogățirii capitaliștilor, voește Marx să dovedească în cartea sa „Das Kapital”. Centrul doctrinei lui îl formează *teoria plusvalutei*, care rezulta din *teoria valorii* împrumutată dela Turgot și Riccardo.

Teoria valorii.

Cât privește valoarea lucrurilor, Marx deosebește două feluri de valori: a.) *valoarea de uz* (întrebuințare) (1) și b.) *valoarea de schimb*. Valoarea de întrebuințare consistă în utilitatea lucrului pentru îndeștălarea unor trebuințe, a unor lipsuri; aceasta o dă proprietățile fizice și chimice ale lucrurilor.

Valoarea de schimb consistă în proporția în care două produse se pot schimba între ele; adecă este valoarea pe care un lucru o are în comparație cu alte lucruri venale (2) este valoare venală. Aceasta o hotărește munca sau mai bine timpul care se cere la producerea lucrului (marfa) respectiv. Dacă la producerea alor două lucruri se cere o cantitate de muncă egală, atunci acele au valoare echivalentă, sunt egale.

Aici Marx merge pe urma lui Smith, Turgot, Riccardo și Kodbertus. Riccardo a stabilit următoarea teză: fiecare valoare se poate reduce la muncă, sau: bunurile se pot schimba în proporția muncii depusă în ele.

Teoria plusvalutei.

Din teoria valorii Marx deduce plusvaloarea sau *plusvaluta*. Lucrătorul își vinde energia de muncă, munca sa ca și alte obiecte de comerț. Deci fiecare, energie are două valori: *valoarea de schimb* și *valoarea de uz*. Valoarea de schimb consistă în valoarea articolelor de nutriție, prețul nutremântului, hranei de lipsă pentru ca energia muncitorului să poată func-

1) Unii o numesc utilitate, valoare subiectivă.

2) V. Cathrein, *Philosophia Moralis* 1915 N. 488.

ționa o zi întreagă. Valoarea de întrebuințare este însăși munca de o zi, sau întrebuințarea energiei de muncă pe o zi.

Capitalistul plătește muncitorului numai valoarea de schimb, ceea ce muncitorul o restituie capitalistului prin munca de jumătate de zi, lucrând cealaltă jumătate de zi pe gratis. În consecință, valoarea de întrebuințare este de două ori mai mare de cât valoarea de schimb a energiei de muncă.

Munca necesară.

Dacă traiul de o zi a muncitorului costă 3 șilingi, aceasta este valoarea de schimb a energiei de muncă, prețul muncii lui de o zi. Pentru ca valoarea aceasta primită în bani gata să o restituie capitalistului în altă formă, el trebuie să lucreze 6 ore. Acest interval de timp, sau mai bine această muncă de 6 ore o numește Marx timp necesar de muncă, muncă necesară. Dacă muncitorul ar lucra numai în timpul aceasta, atunci capitalistul n'ar avea nici un profit, nici o plusvaloare, numai suma dată ar primi-o în altă formă. Ca să aibă aceasta plusvaloare trebuie să prelungească timpul de lucru încă pe atâta, deci va lucra muncitorul 12 ore primind numai 3 șilingi, valoarea timpului necesar.

Aceasta a doua parte a procesului de muncă ce o săvârșește muncitorul peste munca necesară, îl costă pe muncitor energia nutrită cu valoarea de schimb primită de la capitalist și pentru restituirea căruia el a lucrat 6 ore. Deci, pentru el aceasta a doua parte nu prezintă nici o valoare, nici un câștig.

Muncitorul prin folosirea energiei sale de muncă într'o zi poate produce un lucru de o valoare mai mare de cât valoarea de schimb (plata de o zi) a energiei de muncă, ex. de două ori atât de mare; aceasta a doua parte îi vine capitalistului gratuit. Aceasta este ceea ce se numește plusvaloare, plusvaluta, care îi surâde capitalistului cu vraja creațiunii din nimica.

Plusvaluta și acumularea capitalului.

Plusvaluta o folosește capitalistul, apoi, pentru a câștiga plusvalute noi mai mari; iar aceste prin un proces de circulațiune, devin capital.

Capitalul totdeauna se prezintă în formă de bani, — forma valorii — cari prin un proces de evoluție, de circulație devin capital. „Capitalul și producția capitalistă cer ca toate bunurile produse în societate să ia formă de marfă, să fie vândute și cumpărate. — Într'un cuvânt: toate relațiile dintre oameni să fie bănești, întreaga gospodărie a societății să se prefacă din gospodărie naturală în gospodărie bănească. 1)

Circulația marfei și a banilor se întâmplă astfel: M-B-M, adică se vinde marfă (M.) pentru bani (B) ca să cumpărăm iară marfă; B-M-B = bani pentru marfă ca să primească iară bani, de sine înțeles cu un plus oare care (valoarea de schimb). Purtătorul acestui proces se numește capitalist, scopul este valorizarea valorii.

Capitalul trebuincios la câștigarea valorii este de 2 feluri:

a.) Capital *constant*, care se întrebuițează la materie (mașini și materii brute). Acesta nu-și schimbă valoarea în procesul de producție și nici nu aduce plusvalută, pentru că la schimb are valoare echivalentă.

b) Capital *variabil*, sau partea de capital schimbată în energie de muncă: plata muncitorului. Acesta în procesul de producție își schimbă valoarea (scade sau crește), aduce plusvaluta reproducând echivalentul său și plusul (plusvaluta).

Acea parte a zilei în care se reproduce capitalul variabil, se numește *timp necesar de muncă*, iar munca săvârșită e: *munca necesară*. Cealaltă parte a procesului de muncă se numește: *plus de timp*, și munca: *plus de muncă*.

Din aceste rezultă — zice Marx — că plusvaluta este adevărată jefuire a energiei de muncă a lucrătorului, din partea capitalistului.

Capitalul și mizeria.

Creșterea mizeriei e strâns legată de creșterea capitalului — zice Marx. Ingrămădirea bogăției de o parte totdeauna produce ingrămădirea mizeriilor, suferințelor, sclăviei, neștiinței, animalității și decadenței morale de cealaltă parte, adică

(1) Dobrogeanu — Gherea, Neoiobăgia — Buc. 1910, p. 21.

de partea muncitorilor din munca cărora se îngrașe capitalistul. După părerea lui Marx, capitalul depreciază valoarea muncii omeneste și o face superfluă. Urmarea acesteia sunt apoi ofertele peste măsură în muncă pe lângă condițiile cele mai nefavorabile și concurența muncitorilor, prin ce condițiile se reduc la minimum. Aceasta stare a lucrurilor va produce — după Marx — reacțiunea.

Concurența între capitaliști va pune capăt tuturor acestor neajunsuri. Numărul capitaliștilor va scădea, al muncitorilor va crește și aceștia din urmă organizându-se vor zdrobi pe oprimatorii și călăii mulțimei osândite să sufere ca vre-o câțiva paraziti să trăiască din truda copiilor mașteri ai muncii nerăsplătite. Acesta e visul lui Marx despre viitorul producției capitaliste.

III

Reflexii asupra principiilor economice socialiste.

Noțiunea valorii.

Înainte de toate este de notat că Marx de câte ori vorbește despre muncă prin aceasta înțelege numai *munca fizică*, nu și cea spirituală, intelectuală. După socialiști numa' aceasta muncă fizică are valoare, ca fiind baza valorii.

Valoarea unui lucru o dă *utilitatea* aceluia lucru, după judecata comună a oamenilor. În consecință, nu toate lucrurile au și valoare de schimb, sau pentru că nu pot forma proprietate individuală (ex. aerul, lumina soarelui ș. c), sau pentru că se află în abundență pretutindeni, ca de ex. apa între condiții și împrejurări ordinare ¹⁾.

E fals principiul marxist că valoarea de schimb ar fi determinată numai de muncă, s'au că este produsul muncii ome-

¹⁾ Valoarea de schimb măsurată prin o unitate oare care (ex. bani) se numește *prețul* lucrului. Acesta numai atunci este just, dacă e adecvat valorii lucrului. Prețul poate fi: 1) legal, dacă este

nești considerată în abstract. Două lucruri se pot schimba numai atunci dacă au o proprietate comună cu privire la care să se poată compara; adică — după cum spune Aristotel — dacă sunt apte, potrivite pentru satisfacerea unei trebuințe omenești. De aici urmează apoi, că cu cât este mai mare aceasta aptitudine și cu cât este mai mare și mai ardentă trebuința pe care o înestulește, cu atât și valoarea de schimb a acelu lucru va fi mai mare, în comparație cu celelalte lucruri de aceeași categorie. Deci, aceasta aptitudine este *utilitatea* lucrului, care utilitate este produsul calităților fizice și chimice a lucrului, calități cari nu pot fi trecute cu vederea la fixarea valorii aceluia.

Ex. Prețul alor două loturi de pământ, a lemnelor, fructelor ș. a. este determinat de calitatea lor: e mai scump pământul roditor și sunt mai scumpe fructele mai gustoase. Nu încapă îndoială că pe lângă utilitate poate influența prețul lucrurilor și munca depusă în ele, precum și împrejurarea că sunt produse rare, rarități; dar pentru aceea elementul de bază, esențial al valorii lucrurilor este utilitatea 1).

Netemeinicia plusvalutei.

Falsitatea teoriei valorii răstoarnă și teoria plusvalutei, deoarece aceasta din urmă se reazămă pe cea dintâiu. Valoarea de schimb a forțelor de muncă, întocmai ca și a altor lucruri, se măsoară după aptitudinea lor de satisfacere a unei trebuințe. Așa un muncitor robust, sânguincios, isteț și priceput câștigă mai mult și este plătit mai bine decât unul debil, leneș, sau nepriceput, cu toate că ambii ar avea nevoie de aceiaș sumă pentru trai. Și aceasta se poate spune despre toate puterile, forțele omenești cari pot fi închiriate pentru săvârșirea unui lucru 2).

---

fixat prin lege, 2) natural sau *comun*, dacă este fixat de judecata comună a oamenilor unui ținut; și 3) *convențional*, când este fixat prin învoială împrumutată.

1) V. Cathrein, *Philosophia Moral* s. 1915 n. n. 410, 488.

2) V. Cathrein, l. c. n. 410.

De altcun Marx însuși se contrazice când afirmă că valoarea de schimb nu se bazează pe valoarea de uz și că în circulație — unde singur se poate realiza plusvaluta — aceasta utilitate nu se ia în considerare, și totuși, vorbind despre muncă, zice că în valoarea bunurilor nu se compută cheltuelile de producție, ci valoarea de uz.

Concluzia este că plusvaluta, profitul nu este muncă jefuită deoarece nu se datorește numai muncii depusă, ci se datorește, în rândul întâiu utilității lucrurilor și depinde în mare măsură și de concurență, supusă fiind cererii și ofertei 1).

Plata muncitorului.

Muncitorul închiriază forța sa de muncă întocmai ca și alte lucruri; prin aceasta între muncitor și patron se încheie un contract de locațiune în toată regula. Acest contract este just numai atunci dacă, pe lângă plata justă ce-o asigură muncitorului, nu conține nici o condiție prin care s'ar vătămă demnitatea omenească a muncitorului.

Marx susține că muncitorul are drept la întreg produsul muncii sale, deci la întreagă valoarea obiectului produs prin munca sa, deoarece munca este unica măsură a valorii lucrurilor. Și Leo XIII spunea că fructul muncii revine aceluia care a săvârșit munca. Numai că aici trebuie să facem o deosebire între: a.) munca *personală* pe care o săvârșește cineva personal în bunurile sale și cu instrumentele sale; și b.) între munca cu *sâmbrie*, pe care o săvârșește cineva din încredințarea altuia, în favoarea altuia și eventual cu instrumentele altuia. Fructul muncei personale este în întregime al aceluia care a săvârșit lucrul și nimeni nu-l poate lua dela el; la munca cu sâmbrie însă, intervine contractul, învoiala, iar patronul dă cele necesare: material etc. și se fixează plata. Muncitorul se învoește și patronul nu este dator să-i plătească mai mult de cât a fost învoiala.

---

1). Ch. Gide-Ch. Rist: Istoria doctrinelor economice, trad. de G. Alexianu, 1926 p. 640.

Se pune acum întrebare cât de mare trebuie să fie plata muncitorului pentru ca să se poată spune că e justă. La întreg prețul lucrului produs prin munca sa, muncitorul n'are drept, deoarece am văzut că nu munca singură este măsura valorii lucrului. Nici aceea nu se poate susține ce spun unii, că muncitorul ar avea drept la o anumită cotă din întreg câștigul patronului; aceasta numai atunci s'ar putea dacă între patron și muncitor ar exista o învoială specială, un contract societar și nu contract de locațiune. De altcum absurditatea acestei teorii este evidentă.

Plata muncitorului pentru ca să fie justă trebuie să fie suficientă pentru întreținerea lui cinstită (Leo XIII, Rerum Novarum.) Motivul este că muncitorul este dator să se îngrijească de cele necesare pentru trai cinstit, ori el alte mijloace nu are pentru acest scop decât puterea sa de muncă pe care o închiriază patronului spre săvârșirea unor lucruri pentru plată. Deci, este injust a-l constrânge pe muncitor să lucreze pe o plată mai mică.

În specie aici trebuie să deosebim următoarele lucruri :

În cât privește plata lucrătorilor deosebim :

a.) *plata individuală* care este de ajuns pentru întreținerea muncitorului pe o zi. Aceasta poate să fie *minimă* (avându-se în vedere cele strict necesare pentru o zi: hrană, îmbrăcăminte și locuință,) și *maximă* avându-se în vedere cele necesare traiului amăsurat împrejurările externe, ca de ex. cheltueli pentru a se desăvârși în specialitatea sa, eventualitatea unui morb, lipsă de lucru, bătrânețe ș. a. Justiția comutativă pretinde să se dea muncitorului cel puțin plata individuală *minimă*, deoarece „vrednic este lucrătorul de plata sa“ (Mat. 10, 10.)

Poate muncitorul să pretindă plata individuală *maximă* fără ca să se vatemă justiția comutativă, deoarece nici în acest caz nu cere mai mult de cât valoarea muncii pe care o îndeplinește în folosul patronului.

b.) Deosebim plata care între împrejurări comune să fie de ajuns pentru întreținerea familiei muncitorului. Părerea comună este că plata muncitorului atunci este justă, dacă este de ajuns pentru întreținerea muncitorului adult împreună cu

familia lui. Aceasta însă nu se înțelege așa că singura plată ce o primește dela patron să fie de ajuns la aceasta, ci împreună cu alte venituri ce eventual ar mai avea din munca femeii sau a copiilor, prin un traiu moderat și după împrejurările lui sociale.

Dacă nu s'ar da astfel de plată, atunci muncitorii ar fi împedecați să întemeieze familie, deoarece nu ar putea-o întreține, fapt ce s'ar opune dispozițiunii dumnezești „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul” (Fac. 1, 28.)

Prin urmare concluzia este, că nu-i permis a abuza de situația precară a muncitorilor pentru a-i constrânge să primească lucrul pe o plată inferioară celei amintite.

de Dr. N. Flueraș.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ADEVĂR ȘI CERTITUDINE în filozofia lui Vasile Conta.

Importanța acestei chestiuni.

Filosofia modernă începe cu problema critică a lui *Descartes*: isvorește adevărat din celebrul „*cogito, ergo sum*”, și vine la vale, devenind din ce în ce tot mai subiectivă, și astfel îndepărtându-se tot mai mult de simțul comun. Există ceeace acesta afirmă? Există oare proprietățile lucrurilor? Dar corpurile însăși să existe oare? Sau nu există poate decât eu, cel ce cuget, ori chiar numai singură cugetarea? Nu-s oare cunoștințele noastre toate numai ceva subiectiv?

Iată problemele principale ale Filosofiei moderne: probleme de critică și mai ales probleme despre adevăr.

Anul acesta se împlinesc 50 de ani de la moartea lui Vasile Conta, a acestui „prim gânditor sistematic al poporului român”, cum îl numește Petrescu (1): neputându-l comemora cu un studiu întreg asupra Filosofiei sale, mai ales că „el nu-i un gânditor cu un sistem definitiv cristalizat” (2), să ne mulțumim a-i vedea părerile în problema atât de importantă despre adevăr și certitudine.

Problema certitudinii.

Oricine e adânc convins că în cunoștințele sale, când se verifică tot ce se cere pentru activitatea facultăților, poate ajunge până la starea subiectivă a certitudinii; și mai e încă convins că cunoaște un adevăr, când cunoștințele sale corespund obiectului, și că ceeace șie-și apare ca adevărat, cel puțin câte odată, apare astfel și altora.

(1) Petrescu Nicolae, „Prefață” la operele Filosofice ale lui Vasile Conta, (București, Ed. Cartea Românească) p. 7

(2) Petrescu N. ib. p. 14

Acesta e faptul despre care nimeni nu se îndoiește, nici scepticii. Dar când e vorba de legitimitatea faptului, se dau două răspunsuri opuse. Cei mai mulți admit legitimitatea: în practică chiar o admit. Nu lipsesc însă de aceia cari, cum spune Cicero, „*ita vivunt ut eorum vita refellatur oratio*“. Sunt tocmai scepticii. Și știm prea bine ce este scepticismul: o doctrină care neagă posibilitatea noastră de a cunoaște ceva cu certitudine; admite în noi certitudinea, dar o admite numai ca stare subiectivă, negându-i legitimitatea. Se dă adică, după sceptici, o stare subiectivă în care omul afirmă cu tărie un lucru, fără teamă de a greși; dar starea aceasta nu-i bazată pe ceva obiectiv, pe adevăr.

Trebue să-l punem pe Vasile Conta printre cei dintâiu, sau printre sceptici?

Iată ce ne spune el însuși în privința aceasta: Mărturisesc că un anumit grad de scepticism există în sistemul meu. Dar cum orice om trebue să creadă în ceva, după cum însuși scepticul crede când admite ca adevărat că nu este nimic sigur așa și eu cred în relativitatea adevărului“⁽³⁾.

Gh. D. Scraba⁽⁴⁾, interpretând textul de mai sus și confruntându-l cu toată Filosofia lui Conta, ajunge la concluzia că acesta e numai un sceptic parțial. „Vorbind în general, Conta și-a făcut însuși critica sistemului său, afirmând că nu putea avea nici o siguranță asupra realității. Totuși și prin faptul că asupra lumii date putem să ne mărim cercul cunoștințelor prin experimentare, scepticismul său se nimicește cel puțin în parte. Câștigul cercetărilor filosofice și științifice, oricât de relativ ar fi, ne dă posibilitatea unei înaintări sigure și progresive. Cunoștințele noastre rămân neapărat etern schimbătoare, dar în acelaș timp etern superioare celor de mai înainte. Ele deschid larg porțile progresului și ale aspirațiunilor omenesti spre infinit, și aceasta e suficient pentru a păstră imboldul si-lințelor noastre sub cerul luminos și senin al filosofiei“.

(3) Vasile Conta, „Opere Filosofice“ (București, Cartea Românească), p. 126

(4) Gh. D. Scraba, citat de Haneș Petre în „Istoria Literaturii Românești“ (București, Ed. Ancora), p. 263

Ce trebuie să afirmăm noi?

Ca să dăm un răspuns deplin, trebuie să considerăm : ce numește Vasile Conta „adevăr“, și ce înseamnă pentru dânsul „certitudine“, și ce raport vede el între adevăr și certitudine.

Adevărul după Vasile Conta.

În „Teoria Fatalității“ Conta ne spune clar ce înțelege el prin adevăr, și ce ține despre posibilitatea de a-l cunoaște. „Nu există în lume, ne spune ⁽⁵⁾, doi oameni cari să fie absolut identici. Și chiar dacă astfel de minune s'ar părea vreodată verificată în privința constituirii trupului, totuși ei nu ar putea să se afle în mediuri absolut indentice ; fiindcă este absolut imposibil că în nesfârșitul univers material, să se găsească două puncte identice sub toate privirile. De aici urmează că nu pot fi pe lume doi oameni ca să aibă întocmai aceleași idei... Din cele de mai sus urmează că adevărul este cu totul relativ. Fiecare după capul său crede că are dreptate, și că ceilalți sunt greșiți... Știm că adevărul absolut nu există decât ca o tendință a spiritului nostru. Dar noi credem că ne apropiem din ce în ce de acest adevăr“, și asta fiindcă „noi găsim falș astăzi, ceea ce credeam ieri adevărat“ și fiindcă creerul progresează pe scara animală“.

Iată deci în ce sens trebuie interpretată definiția adevărului dată în „Bazele Metafizicei“ :⁽⁶⁾ „Adevărul este cunoașterea exactă a deosebirii dintre lucrurile reale și cele nereale, iar eroarea este confundarea acestor două feluri de lucruri, sau luarea unora drept altele“.

Certitudinea după Conta.

Pentru dânsul certitudinea e lucrul cel mai important al Filosofiei: „În rezumat, ne spune el ⁽⁷⁾, s'ar putea zice că nu

5) Vasile Conta : *Opere Filosofice*, p. 120

6) Vasile Conta, o. c. p. 490

7) Vasile Conta o. c. p. 121

există pe lume adevăr propriu zis, ci numai certitudine. Și numai pentru a câștiga sau a răspândi pe aceasta din urmă noi studiem, cercetăm, discutăm, propagăm prin graiu sau prin scris“.

Dar ce este certitudinea aceasta? „Adevărul recunoscut ca atare produce în noi un sentiment plăcut numit certitudine; iar lipsa unui adevăr recunoscut produce un sentiment displăcut numit îndoială. Precum orice sentiment displăcut ne determină a face tot posibilul pentru a-l face să înceteze și a fi înlocuit cu sentimentul plăcut respectiv, tot așa îndoiala ne stimulează neîncetat să ne desfacem de dânsa și să o înlocuim cu sentimentul plăcut al certitudinii“. (8)

Iar dacă dorim să știm despre ce fel de sentiment e vorba, ne răspunde îndată că certitudinea e o emoțiune plăcută produsă în nervii noștri de către ușurința cu care organul conștiinței percepe senzațiile perfecte; când conștiința percepe rău, e o emoțiune neplăcută pe care o numim *îndoială*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Legătura dintre adevăr și certitudine după Conta.

Ar părea că după Vasile Conta adevărul e *deosebit* de certitudine: de fapt ne spune (9) că „certitudinea este produsă de adevărul aflat; de aceea o distingem de acesta ca *efectul de cauză*. Pe de altă parte atribuim adevărului o *valoare obiectivă*, iar certitudinii una *subiectivă*“.

Dar ceea ce din citările acestea ar părea atât de clar, se năruie, de considerăm alte texte. Căci adaugă apoi că adevărul nu există, ci numai certitudine; ceea ce însemnează, dacă ținem seama de ce ne-a spus deja despre adevăr, că adevărul nu e decât certitudinea sub un alt aspect. „Fiecare după capul său, ne spunea mai sus, crede că are dreptate și că ceilalți sunt greșiți“ fiindcă „adevărul este cu totul relativ“.

Relativ în sensul că depinde de capul fiecăruia, însemnează că este subiectiv; e o proprietate deci a cunoștinței care corespunde „tendinței spiritului nostru“.

8) Vasile Conta o. c. p. 490

(9) Vasile Conta, Opere Filozofice, p. 504

Produce adevărul în noi sentimentul plăcut, ori e însuși acest sentiment? Conta nu ne-o spune. Dar putem noi singuri judeca din confuziunea aceasta dintre adevăr și certitudine; confuziune care apare și mai clar „adevărul e cu totul relativ”; iar, în idei din punct de vedere al certitudinii constatăm în privința lor lipsa completă de fixitate și de permanență”¹⁰⁾

Adevărul și certitudinea după noi.

Am văzut mai pe scurt ce ține Conta despre adevăr și certitudine. Ca să-l putem însă judeca se cere să expunem și ceea ce gândim noi despre aceste importante chestiuni. Foarte pe scurt însă, căci în decursul articolului vom avea ocazie să ne explicăm mai pe larg.

După noi certitudinea e un consimțământ stabil al minții. Importa două lucruri: exclude teama că contrarul afirmațiunii ar fi adevărat, și cere pe de altă parte *motive* pe care această excludere să se bazeze. E clar: elementul întâiu e subiectiv, iar al doilea e *obiectiv* .

Adevărul, după sensul însuși al cuvântului, înseamnă o *egalitate* între mintea care cunoaște și obiectul cunoscut. De fapt ori și *încă* se întrebuintează cuvântul „adevărat”, înțelegem această egalitate: fier adevărat e acela ce e egal ideii ce avem despre fier; vorbire adevărată e aceea ce e egală cu mintea celui ce vorbește; cunoștință adevărată o numim pe aceea ce e conformă obiectului cunoscut.

Certitudinea, care poate fi și nelegitimă, se numește, legitimă când ținem ca cert un lucru adevărat: e legitimă în alte cuvinte certitudinea cauzată de adevăr.

Noi și Vasile Conta.

Cât de departe e Conta de noi și de *simțul comun* , apare îndată și cu evidență.

Admite certitudinea; și într'asta nu se deosebește de noi; o admite ca o stare la care ținde mintea noastră, și acelaș lucru îl afirmăm și noi. Admitem și ceea ce ne spune despre

(10) Vasile Conta, ib. 505

relațiunea dintre certitudine și adevăr¹¹⁾ că adică certitudinea, stare subiectivă, depinde ca de cauză de adevăr (care-i ceva obiectiv).

Dar noi spunem că mintea în certitudine își află perfecțiunea; și își află perfecțiunea fiindcă în certitudinea bazată pe motive suficiente mintea își atinge object propriu, care e adevărul: deci, după noi, e motivul care pricinuește consimțământul stabil și exclude teama de verificarea contrariului. Spunem că adevărul e *absolut*; și ca neadmițând adevărul ca ceva absolut, distrugem orice certitudine.

Nu numai deci admitem *legătura cauzală* dintre certitudine și adevăr, dar, mai ales, negăm relativitatea adevărului, afirmând ca după negarea absolutismului acestuia, nimic cert nu mai poate rămâne, tocmai fiindcă, dacă adevărul depinde de capul fiecărui a, nu mai putem ști cine posedă adevărul, nu mai putem deosebi adevărul de falșitate (deși deosebirea trebuie să existe, fiindcă însuși Conta scrie că adevărul e obiectiv); putem atunci concluda că adevărul, din obiectiv devenind subiectiv, confundându-se cu certitudinea, nu mai există; prin urmare nu mai poate cauza certitudine, ci aceasta rămâne numai o stare subiectivă, nelegitimă! Suntem astfel în cel mai autentic *scepticism*: fără adevărul absolut, trebuie să fim sceptici.

Relațiunile deci dintre noi și Conta sunt următoarele: 1° Impreună cu dânsul admitem că se dau adevăruri relative; 2° *Relativitatea* însă a acestor adevăruri trebuie explicată altfel de cum o explică Conta; 3° Urmează că nu toate adevărurile sunt relative, căci mutabilitatea pe care mai ales se bazează Conta, nu e universală. 4° Dealtfel experiența bazată pe rațiune confirmă existența adevărurilor absolute; iar urmările negării acestora confirmă și mai mult teza existenței lor, nu numai a tendinței spre ele. 5° Certitudinea apoi nu se poate confunda nici cu adevărurile relative, nici cu cele absolute și nici cu plăcerea, ci e ceva produs de adevărurile absolute. 6° Urmează că cine nu admite adevărurile absolute, nu poate admite nici certitudinea.

(11) Vasile Conta, Opere Filosofice, p. 504

Se dau adevăruri relative.

Scepticul *Montaigne* ne spune că răul cel mai mare al omenirii este nu numai că oamenii cred de a posedă cunoștința adevărului, dar chiar că ar putea vreodată să o aibă! Răul provine din aceea că se ilud! Nu vor putea nici odată ajunge până la adevăr!

Conta, cum am spus, apără și el părerea lui *Montaigne*. Cum își dovedește el teza?

„Nu există în lume, ne spune ¹²⁾ doi oameni cari să fie absolut identici . . . Nu pot fi pe lume doi oameni, ca să aibă întocmai aceleași idei“; Și asta fiindcă „este absolut imposibil ca în nesfârșitul univers material să se găsească două puncte identice sub toate privirile“. Deosebirea deci a indivizilor și deosebirea mediului extern, adică a obiectului, trag după sine deosebirea ideilor; iar acestea au ca urmare relativitatea adevărului.

Am putea trece cu vederea ceea ce ne spune la început: oamenii se deosebesc între dânșii, și deosebirea e atât de mare, încât doi oameni absolut identici în toate nu s'au constatat. Filosofii evului mediu cunoșteau faptul acesta, și l'au și explicat în celebrele chestiuni despre „*principiul individualității*.“ Dar cum am spus, lucrul acesta aici nu ne interesează.

Că apoi despre acelaș lucru oamenii când au reținut un lucru, când, din potrivă, au ținut drept adevăr tot contrarul celui dinlăiu, iarăș e un fapt despre care nu ne îndoim de loc.

Admitem deci faptele afirmate de Conta. Și admitem, cel puțin într'o măsură oarecare, și concluzia în relativitatea adevărului. Foarte bine: se dau adevăruri cari depind de circumstanțele externe variabile; se dau adevăruri cari depind de evoluția minții omenești.

F. B. De Rocchis O. F. M. Conv.

(12) Vasile Conta, Opere Filosofice. p. 121

Cronica Lunară.

INTERNĂ

O frază sfidătoare.

La interpelarea unui preot deputat cu privire la achitarea lefurilor restante ale preoților de pe anul trecut — care trec de 6 luni — Ministrul finanțelor, D-l Argetoianu, a sfidat această țară emiamente creștină, cu răspunsul; Ori decâteori un preot se va mai ridica în această chestiune am să amân, cu încă o lună, plata preoților.

Iată unde am ajuns. În Spania Iezuiții sunt expulzați, iar în România preoții persecutați. Marele nostru istoric D-l Iorga poate răbda această obrăznicie? Se poate ca în parlamentul țării să fie palmuită instituțiunea cea mai iubită a poporului nostru? Se poate ca un Ministru sfințic al Tronului să-și bată joc de credința acestui popor? A câtea oară este deja această batjocorire?

Noi care cunoaștem spiritul mason nu ne mirăm de acest anticlericalism feroce. Nu! *Ne mirăm însă de aceia cari au putut asculta această insultă infamă fără să protesteze și să-l trezească la realitate pe cinicul sau inconștientul zaraf.*

Oare lacătul politicianismului să fie așa de puternic încât să le fi încheștat protestul în gâtleej?

Dezarmarea.

Oratorii vorbesc dulce și sonor. Răsboiul Chino-Japonez continuă cu furie. Beligeranții se aprovizionează pentru un război de un an. Dezarmare fără securitate, zice delegatul nostru, nu se poate concepe. Cei cari vreau dezarmare fără securitate, desigur n'au de ce s'o ceară, căci nimeni nu râvnește la al lor.

Zeloșii noștri vecini de peste Nistru, setoși de pace cer dezarmarea generală și imediată. Până una alta însă minează

Marea Neagră. Imi pare că prin glasul lor bolșevic de dezarmare se urmărește minarea scumpei noastre țări.

Să fim serioși. Rușii vreau dezarmarea? Apoi care-i capul serios să-i creadă: Tocmai ei cari luptă împotriva principiului iubirii deaproapelui la ei acasă, să fie cu streinii așa de iubitori?

Vecinii dela Tisa vreau din tot sufletul pacea, însă întâi să le dăm Ardealul. Aleargă cu disperare după iscălituri revizioniste. Prin culisele dela Geneva lucră cu febrilitate pentru ajungerea acestui scop. Deci, să dezarmăm când avem așa vecini, cări lucră împotriva securității noastre? Ardealul legat pe vecie cu patria mumă zice: „Veto!”

Masacrul Românilor în Rusia.

Se cunoaște marea mizerie a muncitorilor moldoveni în Rusia Sovietică. Lucră tot anul pentruca jefuitorii bolșevici să culeagă recolta, lăsându-i muritori de foame peste iarnă. Bieții oameni nemai putând răbda mizeria și fiind vecini cu frații lor e natural ca să treacă la ei să le implore ajutor. Așa s'a întâmplat și în zilele trecute. Țărani din trei sate moldovenesti s'au hotărît să treacă în România. S'au adunat într'o pădure așteptând până la miezul nopții, când patrulele se schimbă și deci e mai mare probabilitatea de a scăpa.

Bolșevicii au aflat de acest plan și fără nici-o somație, au impresurat pădurea năpustiindu-se cu mitralierele asupra lor măcelărind 40 de înși, 22 răniți ca prin minune au putut scăpa să treacă Nistrul. Acestea sunt faptele povestite de cei ajunși pe pământ românesc.

Presa adevărat românească — și vai e așa de puțină — și-a făcut datoria; protestează cu energie și cere anchetă.

Comparație.

Înainte cu câteva săptămâni de această întâmplare, s'a întâmplat ca bravii noștri grăniceri să surprindă pe niște contrabandiști și spioni — în număr de 6 — trecând Nistrul în Rusia. Grănicerii în modul cel mai civilizât și-au făcut datoria, făcând

somațiile de rigoare. La fuga lor însă au tras în plin și astfel s'a isprăvit cu trădătorii.

Toată presa așa zisă democratică începând cu „Dimineața” a scris comentând și ponegrind pe grănicerii noștri. Au cerut anchete peste anchete, nu s'a mulțumit cu ancheta oficială, cerând ca grănicerii să fie pedepsiți. Chestiunea a ajuns în parlament unde s'a ridicat vuet de protestări. Ba ca și culme chestiunea a ajuns până în camera lorzilor din Londra.

Acum la măcelul moldovenilor aceeaș presă nu ne mai pune la dispoziție atâtea coloane, nu au niciun cuvânt tare la adresa grănicerilor bolșevici. Se mulțumesc cu câteva șire. Nu cer nici-o anchetă. Să-i vedem pe harnicii interpelatori de odinioară protestând. Cred că vom aștepta mult și bine.

Să fim noi Românii așa de neivi și să nu ne dăm seama de această conspirație ?

Ieftinirea Zahărului.

După o campanie stăruitoare a ziarului „Calendarul” camera a votat o lege pentru ieftinirea acestui articol de prima necesitate. Entuziasmul la cameră a fost impunător. La senat însă legea a suferit un amendament foarte curios, de pe urma căreia nu se știe dacă vom ajunge la zahăr ieftin.

Senatorii s'au arătat foarte vigilenți apărători ai devizelor românești. Se zice că zahărul i-a trezit să fie mai maturi decât copilandrii dela cameră ! Senatul care de regulă îi foarte simpatic și binevoitor cu legile, acum a arătat ce poate.

Dar la importul de rouge, pudre și alte cozmeticuri cum de nu se gândesc la bielele devize care trec cu toptanul. Nu cumva zahărul e lux ? Credem însă că până la sfârșit va învinge principiul binelui, căci D-l Prof. Iorga și-a dat cuvântul că va aplica legea și vom avea zahăr ieftin.

EXTERNĂ

Masoneria la lucru.

Ziarele au adus știrea expulzării Părinților Iezuiți din Spania. Unele ne-au prezentat și fotografiile, în care vedem la

ce mari mizerii sunt expuși acești bravi soldați ai Domnului nostru Cristos, siliți de autorități a-și lua bagajele și a părăsi iubitul lor popor credincios al Spaniei.

De ce această prigoană barbară împotriva Societății lui Isus, care a adus imense servicii Spaniei din punct de vedere moral, spiritual și material? De ce această expulsare a spiritului de ordine, de care azi Spania are atâta nevoie? Răspunsul e simplu și trist. Acești discipoli, reprezentând pacea și buna înțelegere între oameni, nu au ce căuta acolo, căci actualii conducători masoni au nevoie de altceva, și nu de spirit creștinesc care să-i stingherească în opera lor satanică de distrugere.

Pentru a scăpa de acest spirit al ordinei au introdus în Constituția nouă, un articol cu numărul 26 pentru această expulsare. Desigur că Domnii Alcala Zamora — actualul președinte al republicii — Miguel Maura, ect. când și-au luat răspunderea situației în Aprilie 14 anul trecut, n'au crezut că așa mari obstacole distrugătoare se vor ivi în calea lor.

In special D-l Alcala Zamora are desigur momente de meditație nu prea plăcute, și cari nu demult îl împingeau spre demisie.

In timp ce D-l Zamora se svârcolește în a găsi soluția care să scape Spania din ghiarele bolșevismului, D-l Azana mason — președintele consiliului, în loc ca să ia măsuri drastice împotriva răscoalelor cu steagul roșu în frunte din Catalonia și Andalusia, își concentrează toate eforturile pentru executarea articolului 26!

Iată spiritul masonic lucrând mână în mână cu bolșevismul. Pentru masoni, spiritul creștin este cu mult mai dăunător statului decât bolșevismul!

Din aceste împrejurări tragice prin care trece Spania, noi Românii să tragem învățăminte. Impreună să luptăm împotriva acestui pericol creștin și național, care este masoneria și care a ieșit la suprafață și în țara noastră. Lupta noastră va duce la izbândă, dacă vom fi, nu numai creștini botezați, ci și vii, mai ales vii!

Concursuri de frumșețe.

O măsură vrednică de imitat este dispoziția guvernului italian, prin care se interzice participarea la concursul de frumșețe oricărei italience. Ce frumoasă măsură!

De s'ar trezi femeile noastre zise feministe să-și dea odată seama că aceste spectacole rușinoase constituie o sfidare a corpului asupra spiritului. Ce inconșvență! Feministele luptă ca să arate că spiritul femeii nu este inferior bărbatului și deci pretind în fața lumii tratament egal. Când se pretează la scene ca cele dela Craiova cred că nu luptă pentru cauza lor, ci din contră singure își sapă groapa.

Mame creștine, nu cunoașteți pățania multor „Mise“ de mai'nainte? Nu vă întrebați ce scop pot avea aceste expoziții? Opuneți-vă contra acestui trafic și nu vă lăsați impresionate de participarea la aceste spectacole a notabilităților, fie chiar miniștrii.

Gospodăria banilor publici.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Măsuri raționale s'au luat în Cehoslovacia pentru funcționarea normală a băncilor. Prin aceste măsuri se stabilește o mai mare răspundere a conducătorilor de bănci. Directorii și funcționarii băncilor sunt responsabili în baza dreptului penal de gestiunea lor. Măsură laudabilă! Cine lucră cu banii deponenților e natural ca și el — și în primul rând el — să tragă consecințele în caz de faliment și nu numai deponentul. Mai mult, credem că n'are nici-o justificare consiliul de administrație, dacă nu suportă și el aceste consecințe. Multe concordate forțate ar dispărea. Ne plângem de conversiune că strică creditul, dar băncile — onoare excepțiilor — cari au lucrat așa cum se știe, au contribuit oare la întărirea creditului?

Spectator.

FEMEILE BIBLIEI.

de cardinalul Faulhaber: trad. Dr. E. D.

Ana, Mama lui Samuel.

Pe cum Maria sora lui Moise a cântat cântecul de dimineață al epocii lui Moise, așa a cântat *Ana*, Mama lui Samuel, cântecul de leagăn al epocii regilor. În cele dintâiu două capitole a cărților lui Samuel ni-se spune istoria familiei și sufletului acestei femei, după inima lui Dumnezeu. Tonul clasic de frumos al povestirii, farmecul idilic al scenelor, toate calitățile stilistice ale acestor cărți, cari negreșit sunt capodopere clasice ale artei narrative, se oglindesc deja în istoria Anei din capitolele de începătură. Una dintre figurile cele mai plăcute și mai delicate ale istoriei biblice, o floare minunată în grădina lui Dumnezeu, mama unui dintre cei mai mari născuți din muere, apare la începutul veacului al XI-lea înainte de Hrs. pe arena istoriei sacre, deci într-o epocă crudă și dură. Caracterul ei are patru trăsături principale.

Eroism în familie.

Ana locuia în Roma, un orașel, la două ceasuri depărtare spre meazănoapte de Ierusalim. „Roma”, loc de culme, înălțime, a fost numită pentru situația ei; în noul testament e numită, cu cuvânt grecesc: *Arimathia*. Elkana, soțul ei, din neamul levitiilor, e adesea pomenit, dar Biblia ne permite a observa, că Ana stă mai aproape de centrul interesării ei decât Elkana.

În istoria Rachilei femeia e numai o figură laterală pe lângă bărbatul său; în istoria Anei e bărbatul o figură laterală pe lângă soția sa, care și numai ca o nărime relativă, ca mama lui Samuel, vine în considerare. Casa Anei din Roma n'a fost chiar locaș de pace și fericire. Elkana, după obiceiul

rău al vremii, și-a adus în casă și o a doua muiere, cu mumele Phenena; cu ea s'a îngropat și pacea casei. Și în Roma căsătoria cea în formă de triumf: u a avut ca urmare inevitabilă desbinarea în viața familiară, întocmai cum și asupra cortului Rachilei a fost descărcat norul furtunos al certelor.

După ce Ana n'a avut noroc de bucuriile unei mame, și prin ochii poporului său ea vedea într'aceasta o osândă a lui Dumnezeu, s'a întristat de moarte, biata, și nici încercările ale soțului ei, de-a o mângăia, nu-i puteau șterge lacrimile din ochi. La acestea se mai adauge batjocura și disprețul Phenenei, care în cercul copiilor săi de mult privea cu jaluzie la situația de preferință a Anei în grațiile bărbatului Elkana.

„Poate sta Doamna Ana în grație la stăpânul casei, la Stăpânul Cerului stă Phenena în grație și Ana în disgrație, spre ironia numelui ei, care înseamnă: „*grație*“, așa și cam așa vor fi sunat împunsăturile fariselei celei fără inimă. Mai ales în zilele de sărbătoare, când Elkana cu toată familia, peregrina la *Silo*, unde era *sicriul legii* pe atunci, și pela prânzurile de jertfă, când împărția porțiunile de carne și Phenenei îi dădea atâtea porțiuni câți copii avea, — atunci mai cu seamă isbucnia supărarea la una, și ura la cealaltă femeie. Veninoasa Phenena, mai pe urmă, voia să nici nu o mai lase pe Ana, ca pe o blăstămată de Dumnezeu, a mai lua parte la aceste peregrinaje la locul cel sfânt.

S. Scriptură ne spune despre împunsăturile Phenenei, dar nu pomenește nimic de vr'un răspuns al Anei, prin ceea ce ne arată, că ea nu răspundea de cât cu o tăcere eroică a răbdării. Aceasta e cea dintâiu trăsură a ființei ei, un *eroism de răbdare* față cu mediul, ce o împrejmuia în casa sa. Pe acest fond se zugrăvește și scena, ce va urma, cu privilegiul unui peregrinaj la templul sacru.

Votul ei în biserică.

„In durerea ei se ruga Ana cu multe lacrimi către Domnul și făcu juruință zicând: Doamne al oștirilor, dacă privești cu milă mâhnirea slujnicei tale și-ți aduci aminte de mine, și nu-ți

uiți de mine, ca să dai slujnicei tale un prunc de parte bărbătească, atunci Doamne eu voiu să-l închin pe el Domnului în toate zilele vieții sale și foarfeci nu vor trece în părul capului său". (I Sam. (I Seg.) I, X-XI) Cât s'a făcut de vorbăreață față cu Dumnezeu, femeia aceea, care era așa de tăcută față cu batjocura oamenilor.

Se roagă, nu numai de pe buze, se roagă cu lacrimile ochilor și cu tot valul de simțire al ființei sale. Ea se roagă, nu în glasul psalmilor de blăstem, ca copiii Phenenei să moară și limba ei să se uște în gura ei: și rugându-se nu cere o nouă putere de lucru, nici un vlăstar susținător al vieții sale sau toiaș al bătrânețelor sale, ci se roagă cerând un levit în slujba bisericii sfinte. Intru îndrăzneala credinței sale ea vine să-și dea Domnului mâna la un contract sărbătoresc: „Dă-mi și-Ti voiu da". Darul Domnului are să treacă tot ca dar la Biserică. Și în această privință este rugăciunea și juruința ei dovada unui suflet adânc evlavios. *Evlavia* este deci a doua trăsătură a ființii sale de mamă.

In ruga votivă a namei sale Samuel fu dăruit templului ca un *masireu consacrat* lui Dumnezeu, chiar înainte de a fi fost în viață. Cuvântul: „mazireu" înseamnă „deosebit" în sensul de devotat lui Dumnezeu, — și nu are nimic a face cu „Nazaret". Nazireatul era, în religia mosaică, un cin de perfecțiune și ascheză mai înaltă, un fel de ordin călugăresc sau profeție laicală a legii vechi. Votul nazireatului se putea face pe toată viața — cum e rugăciunea Anei: „în toate zilele vieții sale" — sau pe un timp mai scurt, dar cel puțin pe câte-va luni.

Nazireul era obligat la *trei acte speciale de abnegațiune*. (Num. 6, 1 21.) Nu era iertat, mai întâiu să bea vin. Cu aceasta se declara aparținător templului, pentru că și preotul, cât ținea vremea slujbei lui la biserică, era supus abstenenței de la vin. A doua obligațiune era, că nazireul nu era permis să iee parte la obiceiurile de doliu, — plângere și petrecerea morților — nici chiar în cazul morții tatălui sau mamei sale. El așa trebuia să se cufunde în cele ce sunt ale lui Dumnezeu, cât să-și uite de poporul său și de casa părintelui său, și lasă pe cei morți

să-și îngroape morții săi. Cine-și închina fiul său de nazireu, însemna, ca pentru sine abzice de orice slujbă de pietate a fiului la moartea sa. Votul Anei era deci și un act personal de jertfă. În al treilea rând nazireul nu era iertat să-și tundă părul capului său. Pe pletele lungi ale părului se cunoșteau nazirei pe stradă, în tocmai cum se cunosc azi călugării pe haină și clericii pe tonsură.

De aceea în limba poporului, ca și în ruga de vot a Anei întreg statul nazireilor se cunoștea mai ales după aceasta a treia îndatorire: „foarfeci nu vor trece în părul capului său“. Un astfel de vot poate să ne pară azi curios, dar el cuprindea în sine o idee adâncă. Indată ce Domnul a primit votul nazireului și punându-și mâna pe capul lui a zis: „Tu ești al meu“, nimeni altul nu mai e iertat să atingă cu mâna capul celui închinat lui Dumnezeu. Ioan botezătorul și apostolul Iacob, cel tânăr, amândoi erau nazirei; de aceea în arta bisericească ei sunt reprezentați cu păr lung.

Va părea straniu, că Ana și-a închinat fiul său pentru o anumită stare, chiar înainte de nașterea lui. Noi trăim azi cu totul în ideea, că alegerea carierei și a felului de viață e o chestie curat personală a fieștecăruia, și că în deosebi, intrarea în rândul celor închinați lui Dumnezeu poate să urmeze numai după dorința personală a inimei, nu după pofta părinților. Orientul însă, cu conștiența sa puternică despre viața neamului nici când n'a admis, ca Occidentul, drepturile personale ale singuraticului față cu familia și vița neamului său. Părinții aveau, în Orient, la alegera chemării copiilor săi, nu numai vot consultativ, ci vot decisiv. De altfel mai e de însemnat, că copii închinați templului puteau fi răscumpărați cu o sumă de bani (Lev. 27. 2-8) iar Samuel, ca vlăstar al unei familii (preoțesti) de levit, și fără votul special al mamei sale, era obligat la slujbă bisericească.

Răspunsul Arhiereului.

Votul făcut de Ana în templul din Șilo a mai avut acolo un episod, care mai dă o trăsătură a caracterului ei. Pe când

ea se ruga „arhiereul Heli ședea pe tronul său la poarta templului” (I. Sam. 1, 9.) Preoții legii mozaice erau tot odată și procurorii și judecătorii poporului și în zilele de sărbătoare arhiereul ținea totodată și scaun de judecată, pentru a decide controversele de drept ale peregrinilor. Valurile de simțiri, cari în ceasul acela au turburat în adânc sufletul Anei, poate că s’au arătat și în afară, în gesturi vii, în mișcările obrazului, în cuvinte întrerupte de oftate și sughituri. Heli, care din scaunul său de judecată, observa femeia rugătoare, ținea că era beată de vin.

Și fiindcă el era mai mare peste templu, în ton de aspră muștrare voi să o alunge afară. Slab ochiu de preot, care nu poate deosebi pe unul care se roagă, de unul care e beat! Slaba strajă a sanctuarului, care confundă pe cea mai evlavioasă femeie a poporului său cu o creatură necinstită. Judecata aceasta aspră a poliștului în ornat arhieresc poate să fi fost privilegiată de oare cari întâmplări triste, ce se vor fi întâmplat altădată cu prilejul peregrinajelor; dar evlavioasa Ana, care tocmai a făcut vot să-și crească fiul în abstenență dela vin, a meritat mai puțin ca ori care alta imputarea că ar fi beată de vin.

Vorba netrebnică a arhiereului trebuie să fi vătămat adânc pe beata femeie. Ea era însă destul de dedată la răbdare, pentru a nu răspunde în acelaș ton. Ea i-ar fi putut zice „Omule al stricteții, eu tocmai acum m’am rugat lui Dumnezeu pentru un levit al sanctuarului, tu însă păstrează-ți energia de polițai pe seama fiilor tăi, cari amândoi fac scandal public cu purtarea lor ușuratică”. Adevăratul ei răspuns, a fost ca apă ferbinte pe capul arhiereului. Ana răspunse zicând: „Nu, Domnul meu, nu este așa! Eu sunt o femeie nenorocită, dar vin și alte beuturi bețive nu am beut. Eu numai mi-am vărsat inima mea înaintea Domnului. Nu trata pe servitoarea ta ca pe o muiere netrebnică”. (1, 15-16.) Din cuvintele ei răsună multă liniște, dar și o puternică hotărâre. Ea-și păstrează liniștea și cinstea, față cu purtătorul demnității arhieresti, dar e tot atât de hotărâtă a-și respinge orice neadevăr și nedreptate și orice atac asupra cinstei sale personale.

Răspunsul blând al Anei a înfrânt mânia arhierului și l'a făcut să-și schimbe părerea. Ca și când ar ruga pentru împăcare, el a dimis-o cu cuvinte grațioase de binecuvântare. „Atunci răspunse Heli și zise : Dute'n pace și Dumnezeuul lui Izrail, fie, să-ți împlinească cererea, pentru care te-ai rugat (1, 17.) Pentru inima religioasă a Anei salutul acesta de despărțire a fost tot odată o binecuvântare și o asigurare, 'n numele Domnului, că ruga ei va fi ascultată. Cu fața radioasă de bucurie se întoarse deci ea din templu la sălaș, și adoua zi la Rama, cu întreagă caravana. În credința ei așa era de sigură de ascultarea rugăciunii sale, încât ea cânta deja *aliluia* în sufletul și pe fața sa. Această *credință tare ca stânca*, pe care nici scandalul cu praznicul credinței, n'a putut-o clătina, e a *treia trăsătură caracteristică* a ființei ei. Credința aceasta i-a dictat ei numele fiului său, care de fapt i-l'a dăruit Dumnezeu: *Samuel*, adecă „ascultat de Dumnezeu“.

Samuel avea să fie și cu numele său o advertiseare continuă, că Dumnezeu i-a ascultat ruga din Silo, și să fie declarat înaintea lumii întregi, ca un dar al cerului și un rod al rugăciunii. De atunci Samuel a rămas ca *tablă votivă* a puterii rugăciunii de mamă, care răsbate printre nori.

Sacramentele în catacombe.

§ 1. Botezul.

Prima taină, primul sacrament e botezul, de aceea și simbolurile lui sunt frecvente. S'a aflat chiar și școala catechumenilor. Precum văzurăm catacombele nu se foloseau ca loc de înmormântare exclusiv, ci ca biserică, în vreme de răstărite. Sunt în ele așa încăperi, cari, fără a putea avea cât de mică îndoială, erau construite deodată cu catacomba pentru a încapa elevii, învățăceii. O atare școală de catechumeni se poate vedea și azi în cimitierul sf. Agneta. La partea din jos a pereților, o bancă lungă, la intrare un scaun mai măișor, a învățătorului — magister audientium. Unde sunt două scaune ca acesta, acolo fusese școala femeilor catechumene, pentru că după vechea disciplină bisericească la instituirea femeilor asista totdeauna o femeie creștină, ori încă un preot. Dacă murea careva catechumen, era înmormântat ca un creștin, dovadă o inscripție: „Aci odihnește Andragathus, din Grecia catechumen.“

În catacombe și botezau. Despre o parte a cimitirului S. Agneta se spune: „Ad nymphas B. Petri, ubi Petrus baptizabat“. Numele comun îi este: coemeterium fontis S. Petri — cimitierul izvorului sf. Petru. Se văd urmele fântânei de botez, Basinul cel mai frumos de botez e în catacomba Pontianus, cu icoana botezului Domnului în Iordan. Pe perețele din dos se vede o cruce latină, din care răsar mlădițe și flori; în partea din sus sunt două sfeșnice, dela cari se lasă în jos pe lanțuri alpha și omega. Înseamnă, că puterea apei de botez, derivă din puterea crucii. Botezul aci se făcea prin inmersiune, sau băgare în apă, dar se boteza și prin turnare de apă, precum arată multe picturi pe pereți. S'au aflat și multe cane de botezat. Deasupra criptei Cyriaca este o frescă veche, care arată pe sf. Laurențiu botezând pe Romanus, turnându-i apă pe cap.

Botezatul primește prin botez grație, dar. Spun acest lucru și tablele de marmoră: „*Acceptit gratiam.*”

Prin botez omul vechiu moare, deci e renaștere. Primul rezultat al renașterii e clarificarea, iluminarea minții, deci în vechime botezul se numea „*illuminatorium*”.

Se botezau nu numai cei mari, ci și copiii mici, infanții. O inscripție sună așa: „*Lui Florențiu, fiului lui Apronia, care a trăit 1 an, 9 luni și 5 zile, și a murit ca credincios, ut fidelis.* — „*Celui mai dulce fiu al său, lui Sever, care a trăit 4 ani, 8 luni și 5 zile, și care a fost dus de îngeri în 7 Ianuarie: acceptus ab angelis.*” Inscripția altui copil zice: *bimus trimus consecutus est*, a primit botezul când a fost cam de 2-3 ani. O inscripție pusă de Murzcius Verinus fetelor sale decedate, spune, că fata Verina primi botezul în vârstă de 10 luni, iară Floriana în vârstă de 12 luni. Percepit M. X. și M. XII. Iară „*Thecla fidelis*” era numai de 8 luni.

Botezau și în pat, când era nevoe. „*Posthunius Eutheron* primi grația în preziua nașterii sale (a morții sale). *Gratia sancta consecutus est.*”

Simbolul botezului era peștele. Pentrucă pecum peștele trăește în apă, așa poate trăi creștinul prin botez. Nici nu notau cu scrisoare pe piatra sepulchrală că aci inmormântatul e botezat, ci puneau numai peștele.

§ 2. Mirul.

După botez imediat se administra *mirul*, numit de cei vechi — *sigillum*, peceta, ungere regală, semnul lui Hristos. Iată o inscripție mormântală, care vizează taina mirului: „*I-a botezat și uns Probianus, preotul lui Dumnezeu.*” „*Quos Dei sacerdos Probianus lavit et unxit.*” Și sunt ele multe dovezile relative la această taină. „*Picentiae legitimae neophitae, die v. cai. sep. Consignatae a Liberio.*” Se zice aci, că întâi a fost botezată și apoi miruită de cătră Papa Liberiu.

Exprimă mult referitor la această taină, sarcofagul fostului Consul Bassus. Bassus era dintre acele familii patriciene, cari au primit botezul mai nainte decât toate celelalte familii.

Amianus Marcellinus, un scriitor de pe vremea lui, spune, că puțin după numirea lui de prefect, muri. Inscripția de pe mormântul lui e aceasta: „*Iunius Bassus U. C. Qui Vixit Annis Men. II. In Ipsa Praefectura Urbis Neophitus iit Deum. VIII. Kal. Sept. Eusebio et Ipatio Coss.*” În românește: Iunius Bassus fost consul s'a dus la Dumnezeu în 23 Aug. ca neofit în etate de 42 de ani, în anul când a fost numit prefect, sub consuli Eusebiu și Ipatie. Și aci sunt indicații secrete: *Percepit . . . Consecutus est.*

§ 3. Pocăința.

Taina pocăinții e remarcată de nenumărate ori cu pilda *bunului păstor*. Acesta e pictat prin coridoare, prin cubicule, pe lămpi, cupe, table de marmoră. Ici ridică oaia pierdută pe umeri, însemnând grațierea ei: iertarea păcatului; colo par'că desmiardă oaia pierdută. Puterea de a ierta păcatele, dată apostolilor, ni-o înfățișează din chipul aflat în cimitierul Calist, unde apostolul mână cătră bunul păstor oaia rătăcită, păstorul o ridică pe umerii săi, iar apostolul se re'ntoarce, să aducă și altele; în fundul icoanei apoi să vede cum pică ploaia harului pe oile cari n'au rătăcit.

Vindecarea paralticului e desenată de multe ori. El își duce patul, dupăce Hristos ori Petru il atinse cu bățul. Legătura dintre această întâmplare și iertarea de păcate o formează cuvântul Domnului adresat paralticului: „Iartăți-se păcatele.”

§ 4. Ungerea de pe urmă.

Referitor la *maslu*, la *ungerea de pe urmă*, este o anti-chilate, consistând din un dulap din secolul al II-lea. Sus pe el o tablă de aur cu această inscripție grecească: „Curățește-mă o cruce. — Te blestem pe tine, satano, — exorciso — ca să nu-ți părăsești locul în veci, în numele Domnului, al lui Dumnezeu. Așa s'a citit în localul aceloră, pe cari i-am uns.”

§ 5. Preoția.

Preoția e taina, care naște columnele urbei lui Dumnezeu, iar poporului îi dă păstori. Un diacon, Aurelius Saturninus se roagă în chipul următor pe tabla dela mormântul său: „*Omnem clerum et cunctam fraternitatem ne aliquis in hac sepultura ponatur*”. Adecă: rog preoțimea și pe frați, să nu înmormânteze aci pe nimenea altul.

Inscripțiile mormintelor indică întreaga hierarhie, cu gradele ei: episcopus, presbyter, diaconus. — Așa că, dacă ar fi și pierit operele sfinților părinți, totuș întreg edificiul hierarhiei s'ar putea construi din inscripțiile mormânturilor, resfirate ici și colo. Hierarhia de azi din biserică, e identică cu cea de pe vremea primilor creștini. Era și ord exorcist. „*Paulus exorcista depositus ad martires*”. Paul exorcista e pus aci la martirii în cimiterul sf. Agneta, la scară e o tablă lungăreață cu această inscripție: *Presbyter hic situs est Celestinus nomine dictus, Corporeos rumpens nexus, qui gaudet în astris. „Hic resquiescit in pace presbyter Urbanus.*” Unele monumente menționează, cu numele de — sacerdos preot simplu, și pe episcop, pentru că în timpurile foarte de de mult, episcopul săvârșea toate funcțiunile bisericesti, revenindu-i acest lucru preotului, presbiterului în cazul când episcopul era reclamat altundeva. Și Papa Damasus numește preot pe episcop: *Hic positus longa vixit qui în pace sacerdos.* De multe ori vezi administrator — slugă în loc de cuvântul grec: diacon. Se adaugă, *christianus*, ca să nu supositeze cineva cutare slugă păgână. Afară de aceste numiri foarte vechi, mai târziu prin veacul al II-lea, mai obviu și alfe grade: Ceteș-lector, prigonitor dracilor — exorcista, gropar — *fossor*. Și mai târziu, în veacul al IV-lea se găesc numiri ca: *subdiaconus*, *acolitus*, *ostiarus*. Unele cazuri: „*Aici zace în pace lectorul Ulpus, de 20 de ani.*” „*Cinnamus . . . lector tituli Fasciolae Amicus pauperum.*” „*Macedoniu exorcista bisericeii catolice.*” „*În acest loc zace diaconul Ianuarius, care a servit 47 de ani, Ministravit în Diac. Offic.*” — „. . . locul de repaus al preotului și medicului Dionisiu.” Pentru a se înțelege această inscripție, notăm, că în persecuții episcopii, preoții

și diaconii făceau și pe medicul, întocmai cum fac și azi misionarii.

O pictură din catacomba Hermas arată ordinarea de preoți. — Un bărbat tânăr îmbrăcat în o tunică lungă, cu stiharul, în postură cucernică stă cu feța cătră popor. Înaintea lui, dela un loc mai ridicat, un bătrân își pune mâna pe el. Imbrăcămintea și gruparea de pe icoană arată că pictorul vrea să ne prezinte punerea mânilor dela sfințirea de preot. — Acei cari scriseră actele martirilor și alte documente, se numesc notari.

Se sfințeau și femeii, nu pentru a îndeplini funcțiuni preoțești, ci pentru a fi întru ajutorul preoților la catechizarea și botezul femeilor, ori pentru a se dedica cu totul lui Dumnezeu: De aceea grăesc așa pietrele: „*Virgo devota, Ancilla Dei, Virgo votis deposita.*” *Anima dulcis Eufemia Virgo Benedicta, Quae vixit An. XXX.* „Aci zace fecioara sfințită lui Dumnezeu Alexandria.” „*Eusebia Sacra Domino puella.*”

O icoană în semicerc din cat. Priscilla arată un bătrân: cum acela, fiind asistat de un diacon, întinde vâl unei virgine înge-nuncheată înaintea lui, ceea ce, evident schițează faptul consacării virginelor lui Dumnezeu, facerea votului.

Sfinții părinți numesc aceste fecioare „florile bisericei” „partea distinctă a turmei lui Hristos.” Așadar monahismul, călugăria începu deodată cu creștinismul. Mai citim: „*Matrona Vidua Dei, Vidua, Quae Nunquam Ecclesiam Gravavit.*” Unibina adecă univira, rămasă văduvă nu s'a mai măritat, și cu toate că putea să beneficeze dela biserică, s'a abținut ținând seama de admoniția Apostolului: . . . ca să nu îngreueze biserică. În fine pomenim *diaconisele*, adnumerate clerului, cu toate că n'au atribuții preoțești. „*Daciana Diaconissa, Quae Vixit An. XXXV. M. III.*”

§ 6. Căsătoria.

Menirea crucii e de a ridica omul natural și-a-i injecta elemente de viață supranaturală. Căsătoria încă trebuia asimilată noii concepții creștinești, trebuia ridicată la un pedestal de unde moravurile atât de radical schimbate, Hristos sfinți

căsătoria și o ridică așa de sus conferindu-i nenumărate grații, încât deveni simbolul misticei uniri a Lui cu mireasa sa, biserica. Căsătoria e taină, se oficia de preot, și în consecință se numea „sfântă.” Sute de dovezi sunt relativ la aceasta, pe lespezile de marmoră din catacombe. „A trăit în virginitate, inocență, înțelepciune și credință, de mirat.” „*Mirae Integritatis et Fidei Constantiae Conjugi*” „*Rari Exempli Foemina — Dulcissima.*”

Străbunii noștri aveau căsătoriile fericite și cinstite și binecuvântarea lor din partea preotului, era ratificată de Tatăl ceresc, precum zice Tertulian, *ratum habet*. Efluența căsătoriei ca taină, e patheticul de atâtea ori exprimat pe pietrele dela mormânturi. „*Constantiae Benerenti, Caste Compare quae vixit An. 18. Birginius.*” „Sfintei și dulcei mele soții Felicitas, neîntrecută în hărnicie și credință.” Un cutare Alexander glorifică așa pe soția sa Pudicissima: „Celei mai caste soții, care ca creștină qua fidelis — nu m'a supărat nici odată.”

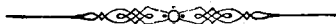
Mai pregnant apare grava măreție a căsătoriei creștinești, pe cupele folosite la ospățul dragostei ori la nunți, stând scris pe ele: „Să trăiți în Dumnezeu.” Apoi sunt pictați mirii, dându-și mâna dreaptă, între ei Isus, cununătorul. Pe alte vase mirii își întind mâna peste un stâlp împodobit cu pietre scumpe, sus plutind în vânt, Mântuitorul ca cununător.

Cu toate că creștinii știau numărul de șapte al sacramentelor, nu-l descopereau sub semne. Sub șapte râuri țîșnitoare din stâncă, — sfeștnicul cu șapte ramuri, șapte stele, încunjurând capul lui Hristos.

Acest fel de a comunica, la primii creștinii era, așa zicând: *stylus curiae*. A fi învățacelul lui Hristos și-a vorbi amblematic, era unul și acelaș lucru.

Dr. Zadori-Rusu.

Nota. — § 7. Sf. Euharistie formează un capitol special, care va face parte din volumul festiv „*Isus*”.

Finuțul morții.

(LEGENDĂ.)

Pe vremea, când umbla Domnul Christos cu Săn-Petru pe pământ, încă a fost multă lume necăjită și amărâtă, ca și acum, căci iată ce se povestește din aceea vreme dedemult.

Unui om sărac, dar foarte isteț, i-se născuse al optulea copil, la care nu-și mai putea afla nașul dorit de botez. Stă el, cât stă pe gânduri, apoi își zise: nu-i bine să las copilul nebotezat. Însă plec în satul vecin, doar voi afla acolo un om bun de inimă, dacă aici nu mai vrea nimeni să mi-l boteze.

Precum a zis, așa a și făcut. Ia copilul pe brațe și pleacă cu el la drum. Pe drum se întâlnește cu doi oameni: unul mai bătrân, al doilea mai tânăr. Era Domnul Christos cu Săn-Petru. Creștinul nostru, îi salută evlavios și vrea să plece mai departe. Dar călătorii îl opresc și-l întreabă: că unde merge și ce are în brațe?

— Unde să merg, iată mă duc cu copilul acesta, ca să-l botez în satul vecin, le răspunse creștinul.

— Pentruce nu-l botezi în satul tău, ca ceilalți creștini? întrebară călătorii.

— Pentrucă sunt sărac lipit pământului și astfel oamenii se feresc de mine, căci dacă mă prind cumătru cu ei, îi mai năpăstuiesc cu câte un împrumut de bucate sau de parale.

— Dă-ni-l nouă, să ți-l botezăm.

— Cine sunteți voi?

— Eu răspunse cel mai tânăr, sunt Christos Mântuitorul lumii, iar acesta e apostolul meu — Petru.

— Iertați-mă Doamne pe mine păcătosul, dar copilul nu vi-l pot da, ca să-l botezați, deoarece nu faceți dreptate în lumea asta.

La unul îi dați prea mult, iar pe altul îl lăsați, ca să moară de foame. Zicând acestea, plecă cu copilul mai departe pe drum.

Mergând el așa pe drum dus pe gânduri, deodată se

întâlnește cu un schelet de om înalt ca o prăjină, care de asemenea îl întrebă, ca și cei dintâi, că unde merge cu copilul? Creștinul nostru îi răspunde întocmai, ca și celor dintâi.

— Dă-mi-l mie, să ți-l botez eu!

— Cine ești tu?

— Eu sunt moartea.

— Așa!

Ție ți-l dau, pentru că numai tu faci dreptate în lumea asta. Tu iai deopotrivă pe împăratul, ca și pe ostașul, pe bogatul, ca și pe săracul. Cu un cuvânt: înaintea ta sunt toți deopotrivă.

Creștinul nostru cu cumătrul său moartea, se iau acum în tovărășie pe drum și ajungând în satul vecin, se duc la preotul, care apoi le botează copilul.

— Acum cumetre, să-mi dai și mie o lefterie, ca să pot crește atâta puzderie de copil.

— Îți dau îi răspunse moartea! Să te faci doftor; să-ți faci o tablă mare, pe care apoi să scrii: aici locuște doftorul, care știe tămădui tot felul de boale. Dar să ai de grijă, când vei merge pe la bolnavi, căci eu mă voi arăta ție. La care bolnav, mă vei vedea la cap, de acela să nu te apuci, căci pe acela îl tămăduesc eu. La care însă mă vei vedea la picioare, de acela să te apuci, căci pe acela îl mai las nițel în viață.

— Bine așa să fie, zise creștinul. Dar uite cumetre, pe mine să mă leși, până voi zidi la toți copiii mei câte o casă și șură.

Creștinul nostru vine cu copilul botezat acasă, își face o tablă mare cu inscripția dictată de cumătrul său și-și începe doftoriile. Oamenii cei sănătoși râd de tabla noului doftor, dar cei bolnavi aleargă din mari depărtări la el. El vizitează bolnavii, la cari e chemat. Se uită cu sfială la cap, nu vede pe cumătrul său, se uită la picioare, îl vede rânjind.

— Pe acesta vi-l tămăduesc! Să-mi dați numai atâta și atâta. Cei cu bolnavul se învoesc. La câteva zile bolnavul e pe picioare. Vestea se lățește ca fulgerul despre isprăvile noului doftor. Lumea bolnavă se grămădește la el, ca la târg. Banii curg ca ploaia.

Creștinul nostru se apucă de clădit. Zidește căsi și șuri la fiecare din cei opt copii. Dar nu le isprăvește. Mai lasă un perete neisbit, mai o fereastră nefăcută, mai un grajd nepodit, ca lucrurile începute, să nu fie terminate nici odată.

Dar omul socotește și moartea rânduiește. Odată numai aceasta țop la cumătrul său.

— Gata ești cumetre, că iată ți-a sosit ceasul, ca să te duc.

— De unde să fiu gata cumetre! Ia'n te uită: la casa fiului meu celui mai mare, mai trebuie să fac niște ferestre, la al doilea, niște uși, la al treilea să podesc și așa mai departe, la fiecare mai am câte ceva de lucru.

— Bine, bine cumetre răspunse moartea, eu am venit ca să-ți spun, ca un cumătru bun, ca până mai viu odată, să te pregătești ca un adevărat creștin, căci am să te duc și pe tine la magazin.

Auzind aceasta creștinul nostru s'a pus pe gânduri. A început a isprăvi lucrurile lăsate baltă, căci știa el bine, că moartea nu glumește. Ba și-a tocmnit la tâmplarul din apropiere și un sicriu, pe care apoi l-a adus și l-a suit în podul casei sale, ca să nu mai aibă o vorbă legănată cu cumătrul său.

Odată numai iarăși ciocăni cineva la ușă. — Intră zise creștinul! Iar cumătrul său — moartea se ivi din nou.

— Ei, acum gata ești cumetre?

— Gata, îi răspunde creștinul. Se duce în podul casei, de unde scoborî sicriul, pe care îl puse drept în mijloc. Femeia, copiii, nurorile și nepoții încep cu toții a plânge și a se boci. Dar moartea nu glumește.

— Pune-te în sicriu! Creștinul nostru se atuncă, cu fața în jos în acela.

— Nu așa îi zice moartea!

— Dar cum?

— Pune-te cu fața'n sus. El se pune așa, dar grumazul și-l lasă atârnat afară din sicriu.

— Nu-i bine, dă te mai în jos. El se dă mai în jos, dar acum slobози picioarele peste dunga sicriului, apoi se trase și slobози mâinile și tot așa se sfădia cu moartea.

— Ieși afară din sicriu, ca să-ți arăt, cum ai să te așezi în

acela. Asta a așteptat-o și creștinul și, după ce el a ieșit, s'a așezat moartea în sicriu, închizând ochii și încrucisând mâinile peste piept, după cum se cuvine mortului.

— Astfel ai să te așezi și tu în sicriu cumetre, îi zise moartea. Dar până să se ridice aceasta din sicriu, creștinul face sdranc cu coperișul pe ea, o astupă bine și cuieste, ca să nu mai poată ieși, apoi poruncește feciorilor săi, să prindă boii la car, să așeze sicriul pe acela și să o dea pe gârlă.

Auzind moartea de această hotărâre a cumătrului său, începu a se văita și a-i făgădui toate bunurile lumesti și o viață vecinică, numai s'o lase afară din sicriu.

Dar creștinul nostru își făcu urechea toacă, precum își face și ea, când seceră pe muritorii acestei lumi și a dat-o pe apă.

Odată numai vede Sân-Petru, că nu mai merg oameni în împărăția de dincolo.

— Ia'n dăte jos pe pământ măi Petre, zise Domnul Christos, de vezi ce-i cu moartea aceea, de nu ne mai trimite oameni aici. Sân-Petru se scobori pe pământ și află moartea svârcolindu-se în sicriu în mijlocul mării. O desface de acolo, iar ea îi povestește pățania sa cu cumătrul avut pe pământ.

— Așa-ți trebuie, zise Sân-Petru, dacă ți-a trebuit cume-trenie cu oamenii de pe pământ. Se vede, că tu nu le ști pro-verbul lor: „Fă bine și așteaptă rău”.

— Nu știu, cât va fi mai lăsat moartea pe cumătrul său în viață; una însă o știu: că de atunci nu s'a mai prins cumă-tru cu nici un pământean.

Auzită dela Gheorghe Copaciu din Săcădate, jud. Sibiu.

Moș Georgescu
dascăl pens.

Rugăciune.

O. Goga.

Vagabond, aux yeux chavirés,
brisé par l'étape illusoire,
je m'écroule, ô Maître, navré,
devant la splendeur de ta gloire.
Des gouffres barrent mon chemin,
de brume l'horizon se voile.
Père, vers toi je tends les mains,
Mets sur ma route ton étoile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Des séductions, je le vois,
brûlent mon cœur de soifs étranges,
et dans l'eau vive que je bois,
veulent faire glisser la fange.
Sauve mon cœur de leur émoi,
que ton conseil plein de sagesse,
vers ceux qui viennent après moi,
dirige mes regards sans cesse.

Donne à mon esprit de jouir
du charme et du secret des choses,
donne-moi l'ardeur pour haïr
et l'amour pour les saintes causes.
Dans les cris de ma volupté
mets l'ordre et la paix de l'aurore,
et verse ton soleil d'été
dans ma prunelle faible encore.

*Apaise mes désirs émus,
pour toujours leur voix fais la taire ;
qu'en mes vers je ne pleure plus
que sur le malheur de mes frères :
soumis au sort rude et mauvais,
qu'importe le sens de ma vie ?
Sur ton ordre, o Père, je vais
célébrer ma race asservie !*

*Mets dans mon coeur le goût amer
et vain de leur enfer sauvage,
comme un ouragan sur la mer,
le cri des siècles d'esclavage :
Dans l'ombre sous le joug ployés,
ah! depuis quand sont-ils à geindre !
Mets dans mon coeur apitoyé,
leur douleur qui toujours doit feindre.*

*Ah ! cet orage que je sente,
furieux, comme il gronde en moi,
comme vibre de l'épouvante
sur ma lyre le fol émoi !
et comme, en mon coeur, voûte ardente
où l'éclair bleu met sa rougeur,
la grande voix d'airain me chante
l'hymne sacré de nos douleurs !*

L. Codreanu

CÂNTECUL CIREȘULUI.

(Legenda celor 4 anotimpuri).

Înflorind cireșul primăvara, Dumnezeu pune masa pentru vermișor, albină și vrabie; toamna vine să ridice masa și iarna să acopere rămășițele.

Primăvara.

Bunul Dumnezeu a zis primăverei: „mergi, pune masa și pentru vermișor“. Atunci cireșul s'a acoperit cu frunze, cu mii de frunze proaspete și verzi.

Și viermișorul a ieșit din ou, adecă din casa unde și-a petrecut iarna; el se întinde, deschide gura și își freacă ochii.

Apoi, fără sgomot, el a ros frunzele, una după alta zicând: ah! ce bună mâncare, teu nu voiu mai putea lăsa această mâncare bună. Dar bunul Dumnezeu reluând vorba spuse: „mergi și pune masa asemenea și pentru albină“. Atunci cireșul s'a acoperit cu flori, cu mii de flori proaspete și albe.

Albina a văzut cireșul și iat-o că se aruncă peste flori, la cele dintâi raze ale soarelui, ea își zice: acesta va fi dejunul meu, oh! florile acestea sunt un porțelan strălucit.

Și căliciul florilor este repede curățit. Ea își vâra corpul pe furis, ea suga, și zice: ah! cât de dulce mâncare! de bunăseamă zahărul trebuie să fie scump.

Vara.

Bunul Dumnezeu a zis verei: „mergi, pune masa asemenea și pentru vrabie“. Și atunci cireșul s'a acoperit cu fructe, cu mii de cireșe proaspete și roșii.

Și vrabia a zis: masa este pusă. Iată că cireșa este pe placul meu și eu nu mă voi lăsa să fiu rugată. Iată că mă nvoinicește și îmi va întări glasul pentru cântecele noi.

Toamna.

Bunul Dumnezeu a zis toamnei: „Acum culege, căci fieș-tecare și toți și-au luat masa lor“. Pe sus vântul sufla răcoros dela munte și începu gerul.

Și iată, că frunzele îngălbenesc, roșesc și cad una după alta; ceea ce a ieșit din pământ tot în pământ trebuie să se reîntoarcă.

Iarna.

Bunul Dumnezeu a zis iernei; acopere îndată ceea ce rămâne... și numai decât iarna a semănat fulgii ei.

Hebel.

EL și EA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Omul care nici odată n'a putut mânca o mandarină.

Domnul și Doamna termină dejunul. Servitorul a pus desertul pe masă și a ieșit din prânzător.

Domnul: întinzând o farfurie cu fructe spre Doamna: „Poftește dragă, o mandarină“.

EA. — Nu, mulțumesc. Aproape totdeauna sunt acre. Voi lua un bișcot.

(Domnul ia o mandarină și o curățește.)

EA. — E dulce?

EL. — Nu știu. N'am gustat-o încă.

EA. — Dacă e dulce, să-mi spui.

EL. — (gustând mandarina): E foarte dulce.

EA. — Să vedem. Să gust și eu o felie. . . (Domnul dă Doamnei o felie.)

EA. — Da, e destul de dulce.

EL. — Poftim, ia-o toată. — (Ii dă mandarina și se pregătește a curăți alta.)

EA. — După ce a mâncat două sau trei felii. — Nu; hotărît, ți-o dau înapoi. Are puțin gust acru.

EL. — Ei bine, și-atunci eu? Nu voi avea decât jumătate.

EA. — Jumătate? Abia am luat trei felii.

EL. — Așa încă nu e întregă.

EA. — Nimic nu te împedecă să-ți iei alta.

EL. — Dar nu vreau să mânânc două.

EA. — Ce să-ți fac? Mie încă nu-mi trebuie mai mult.

EL. — Dă-mi-o încoace. Ar fi prostie să o las.

EA. — Iat-o dragul meu. (ii dă mandarina începută.)

EL. — Ciudat! Tot așa merge zi de zi. N'am putut mânca o mandarină nici odată.

EA. — Pentru ce?

EL. — Din cauza ta. De câte ori te îmbiu cu una, zici nu și imediat ce desfac una ceri să o guști. Nici odată n'a fost destul de dulce.

EA. — Ei și? Ce-ți pasă ție?

EL. — Imi pasă că tu mânânci totdeauna trei sau patru felii și că eu sunt silit a mânca restul.

EA. — Dar îți spun să-ți iai alta.

EL. — Dar îți repet că nu vreau să mânânc două.

EL. — E prea mult, e exces. Dar, cel puțin odată în viața mea vreau să mânânc una întregă.

EA. — Eu nu-ți stau în cale.

EL. — Extraordinar.

EA. — Vai Doamne, ce morocănos și arșăgos ești, la toate mandarinelor din farfurie, dacă te pasionează așa de mult.

EL. — Nu mă pasionează de loc . . .

EA. — Ar crede, cine te-ar auzi . . .

EL. — (hotărât.) Bine, cu atât mai rău. Jumătatea asta care nu-e curățită o pun înapoi, și o vei da Rozaliei, dar eu voi lua alta.

EA. — Ești liber. (Domnul își ia o altă mandarină și începe a o curăți. Doamna o privește!)

EL. — (mâncând prima felie.) E delicioasă!

EA. — Adevărat? Atunci fi așa de gentil și-mi dă o felie și mie.

M. L.

Jertfele întregirii naționale.

În cimitirul din Beiuș, sub umbra tricolorului național și la căpătâiu cu piatra de pomenire a creștinului, zac osemintele zdrobite de sălbătăcia celor neîmpăcați cu imperatiile istoriei, doi dintre cei mai buni ai Bihorului nostru: advocații *Dr. Ioan Ciordaș* și *Dr. Nicolae Bolcaș*.

Dr. Ioan Ciordaș, om dintr'o bucată, dotat de Dumnezeu cu bogate facultăți morale și intelectuale, însuflețit de cel mai curat naționalism, decenii de-a rândul a fost inițiatorul și sufletul tuturor mișcărilor de afirmare națională a românilor din Țara Bihării. Atitudini, cari pe de-o parte l'au ridicat între aceia, cari au fost făuritorii răspunsului dat în 1918 la Alba-Iulia, iar pe de altă parte, i-au atras ura neîmpăcată a acelor, în fața căroră apăra dârș și hotărât, demnitatea și drepturile neamului său!

Dr. Nicolae Bolcaș, advocat tânăr, naționalist înflăcărat și intransigent — tipul tineretului de pe acelea vremuri — adjutant credincios și tovarăș bun al străduințelor D-rului Ciordaș așa, încât intrase deabinele, în falanga chemată să lupte lupta bunului român, a acelui român, care cu credința'n Dumnezeu și în puterea de viață a neamului său activa cu lozinca: „*semper prorsum, nunquam retrorsum.*”

Faptele mari pretind jertfe mari. Noaptea din 3 spre 4 Aprilie 1919, desparte pe veci poporul bihorean de acești doi dintre cei mai buni povățuitori ai săi. Furia și huliganismul tipic al bandelor săcuiului Verböczi, deșin, deportează, omoară mișelește și mutilează îngrozitor trupurile lor.

Noi beiușenii, în fiecare an — cu mic cu mare — înconjurăm mormântul lor, îl împodobim cu flori, reînvoim steagul tricolor, evocăm memoria lor, iar între acordurile duioase ale cântecului lor atât de drag: „*trei culori cunosc pe lume,*” lăsam să picure pe glia sub care dorm, o lacrimă de sincer regret și de adâncă durere.

Dar se vor întreba mulți că ce rost mai au acum acestea triste evocări? Ori va zice cineva, că da, beiușenii fac destul

și-și împlinesc cu pietate obligamentul față de morții lor. Nu este așa! Ei nu sunt numai morții Beiușului ori a Bihării, ci sunt eroii întregirii naționale, deci morții neamului întreg! Or, neamul care nu știe ori nu vrea să-și cinstească eroii, nu este vrednic de dânșii! Incă în anul 1920 s'a format în Beiuș un comitet de inițiativă pentru ridicarea unui monument vrednic de memoria lor. Cu mare greutate s'a adunat o sumuliță, care nici pe departe nu poate să satisfacă aceasta pioasă și națională înfăptuire. Călătorul care mai rătăcește prin Beiuș, vede în piață un morman de pietre cioplite și acoperite cu câteva scânduri. Trist spectacol!

Comitetul de inițiativă prin rostul președintelui protopop Petru E. Papp, caută 2000 de patrioți și buni români, cari prin obolul lor de câte 100 lei de cap, vor putea să desăvârșească aceasta operă a recunoștinței naționale! Iar mai nou în Oradea, s'a constituit alt comitet având în frunte pe I. P. S. Lor Episcopii Dr. V. Tr. Frențiu, Roman Ciorogariu, și Prefect Gh. Ghica. Să dea Domnul, ca apelul I. P. S. Lor să aibe răsunet cât mai larg și româneasca lor chemare, o cât mai laudabilă ascultare.

Noi, ca organ de creștinească și culturală afirmare, nu putem să lăsăm fără cuvânt acestea străduinți, ci mai vârtos, chemăm la datorie pe toți, ca în măsura sărăciei ori a bogăției, să eternizăm — *memoria eroilor întregirii naționale!*

Profesor I. Teiușan.

